

dere Vraagen wort de Geduirzaamheit van den Doop aangewezen.

haare reeden kerden? of die in den volwassenen ook wechneemt de burgerlijke straffe die doop een voozgaande misdaat verdient was? op wat wijze het blijven van de smette der sonde en ontalliche kwaalen kan worden ingeschrift met het wechneemen der sonde? op wat maniere de toekomende sonden kunnen worden wechgenoomen eer sij begaan zijn? etc. welke en welkens gelijke alle men uit het geseyde lichtelijc naa behooren kan beantwoorden. Tot een slot merken wij liever aan / dat de Onderhoudinge van den Doop moet duren tot het laatste einde der weerelt; volgens de plaats Matt. xxv. 11. 19. 20. daar Christus de bedieninge van den Doop en de pzedikinge op de selve wijze gebiet / en met opzicht op die beide belooft / en het ik ben met u lieden alle de daagen tot de voliadiginge der weerelt, Amen; en volgens de onberispelijchheit van de Bedeeling des Nieuwen Testaments. Waar doop de Sociniaansche gront woort om verze gestooten / dat de Doop alleen heeft moeten worden gebuikt bij de eerste vergaaderinge of opzettinge der Kerke uit Jooden en Heidenen; gelijk hier van ook te booren gehandelt is.

EEN EN DERTICHSTE HOOFD-DEEL

Van het Aavontmaal des Heeren.

De Naame van het Aavontmaal des Heeren wort verkiart.

Op de Doop volgt / naa de schikkinge der Instellinge / en der Bedieninge / en der Beteekende saake / het AAVONTMAAL, dat men onderscheidings halven Heilich en DES HEEREN noemt. Het Latijnsche Woort oober een-koomende met dat van Aavontmaal of Nachtmal, afkomstich zijnde van het Grieksch / beduit een gemeen en rijkelijc Gastmaal; en woort soo die eens als andere met recht aan dit Wontzeegel gegeven / om des selfs Eerste Instellinge en Houdinge in den Avont of het begin des Nachts / als meede om de Dooztreffelijchheit van dit Maal / en de Onderhoudinge van de Openbaare Gemeenschap der Christenen soo met de Heere als onder Valkanderen / soo Geestelijc als ook Lichaamelijc / in het selve. Gelijk elk verder seer wel het / dat dit Avontmaal te rechte de bijnaam draagt; soo van des Heeren, dewyl onse Heere Jesus het selve heeft ingestelt / en ons in het selve ontbange / en ons daar met sijn lichaam bloet en genaade spijsticht / en het einde daar van is de gedachtenisse van hem en van sijn heilsaam lijden; als van Heilich, dewyl het soodaanich is / in sijn Aiterlijke Teekenen / in de aanstretende Gasten / en in sijn Oogemerck. Ook leesen wij uitzukkelijc van des Heeren Aavontmaal 1. Cor. xi. 20. welke naame van de Papiken voozgaans gansch kwaalijc verworpen / willende dat die eertijts meer

VAN HET AAVONTMAAL DES HEEREN. 835
meer gegeeven is aan de Liefde-Maaltijden der Christenen als aan dit Sacrament selve.

II. In de Schrifteur binden wij ook andere Naamen van dit Wontzeegel gebuikt / te weeten die van de Taafel des Heeren 1. Cor. x. 21. van de Breekinge des Broots Hand. 11. 42. xx. 7. van de Drinkbeeker der Dankfegginge en het Broot dat wij breeken 1. Cor. xi. 16. van Bloet 1. Joh. v. 6. 8. van Drenkinge 1. Cor. xi. 13. van Geestelijke Spijse en Drank 1. Cor. x. 4. &c. terwyl eenige hier toe ook brengen de naame van Liefde-Maaltijden Jud. vers. 12. die nochtans niet soo seer op dit Wontzeegel liet als op de verdere Te-saamen-Setingen der Christenen die van outs met het selve zijn gepaart geweest. De Outvaarders spreken hier verder van Dankfegginge, Vergaaderinge, Gemeenschap, Dienft, Slachtinge, Offerhande, het Sacrament des Altaars, &c. Welke laatste Naamen / tot gemaklijker winninge van Heidenen en Jooden aangenoemen / haer opzicht in het eerste hebben gehad / niet op een Onbloedich Mis-Offer der Papiken, dat sij doe al in het Avontmaal souden hebben gebonden; maar ten deele op de gemeene Toebrengeinge der Uiterlijke Teekenen tot het Avontmaal en de daar meede gepaarde Liefde-maaltijden van de Gelovige geschiet; ten deele op de Vertooninge van Christi eenige Offerhande; ten deele ook op de Geestelijke Offerhande van een gebooken herte / van gebeden / en van dankfeggingen / die daar op een staartige wijze geschiet. De Latijnsche naame Misse is in vry laetere tijden eerst aan dit Sacrament toegeboegt / eerst gebuikt zijnde van de Misse of Misse, dat is / Heensendinge of Gaan-laatinge, soo der Christen Leerlingen vooz / als der Gelovige Disgenooten naa het Avontmaal; gelijk in deele andere woorden de Oude Latijnen ook die selve soorte van Aitspraak / als van Misse vooz Misse, hebben gebuikt. Immers het is buiten alle schijn van waarheit; dat het Latijnsche woort Misse meer soude sien op de Opfendinge van Gebeden / of Toefendinge der Aiterlijke Teekenen / of Neederfendinge eenes Engels om oober dit Sacrament te staan; veel meer / dat het selve van een Grieksche afkomste soude zijn / en een Onderwijfinge of Inwijfinge of ters diergelijcs beduiden; en niet min / dat het selve van het Hebreusch soude weesen te haalen / en van beteekenen / of een Maaltij uit Jef. xxv. 6. of een Offerhande, Genoechzaamheit, of Schattinge, uit Deut. xvi. 10. gelijk als de Papiken somtijts daar heen willen / of ook sien op den Godt Mauzzim Dan. xi. 38. waar in men zeventwel niet onbekwaamelijc aanmerken kan eenige gelijchheit van klank. Dat de Naame van Misse een Latijnsch woort is / blykt genoegzaam uit het gebuik des selfs bij de Latijnen, en geenfins bij de Grieken of Hebraen.

III. De naame van het Aavontmaal komt ons ook somtijts onelgenlijc vooz / als soo gegeeven; niet alleen aan de toekomende Heerlijchheit

Dubbelsinnigheid des Woorts wort het Aavontmaal beschreeven.

des heemels beneevens de boozgaande inwendige Geestelijke Genaade deeser leevens / Luc. xiv. 24. ik segge u heden dat niemand van die mannen die genoodicht waaren mijn aavontmaal smaaken sal, Oopenb. xix. 7. de bruiloft des Lam is gekoomen, Oopenb. iii. 20. siet ik staa aan de deure en ik kloppe, indien iemand mijne stemme sal hooren en de deure oopen doen, ik sal tot hem inkoomen en ik sal met hem aavontmaal houden en hij met mij &c. maar oph aan Godts groote Gozdeel / Oopenb. xix. 17. ik sach een Engel staande in de sonne, en hij riep met een groote stemme, teggende tot alle de voogelen die in het midden des heemels vloogen, komt herwaarts en vergaadert u tot het aavontmaal des grooten Godts &c. Boozgaans eebentwel bedult het dit Atterlijke Waar-Teeken van Godts genaadige en heerlijke gemeenschap / en wort soo van ons beschreeven als; Het Tweede Bontzeegel des Nieuwen Testaments, in welke door het eten van gebrooken Broot en drinken van ingegooten Wijn de waare geestelijke voedinge door Christi voor haar verbrooken Lichaam en vergooten Bloet, aan de bejaarde Bontgenooten, door de Dienaaren des Euangeliums, wort beteekent en verzeegelt, jaa ook aan de waare Geloovige door de meedewerkinge der inwendige Genaade daadelijk toegebracht, en sij met een weederom tot alle Liefde Godts en haares Naasten krachtelijk worden verbonden.

Deze de Instellinge daar van wort ten aansen van Christi Daaden en Woorden verklaart.

IV. Zoo stellen wij des Heeren Instellinge in het Aavontmaal als een Bontzeegel booz vast. De welke naa het verhaal van Paulus soo wel 1. Cor. xi. 23. &c. als van Die Euangelisten Matt. xxvi. 26. Marc. xiv. 22. Luc. xxii. 19. van Christus is geschiet in de Laatste Nacht van sijn aartsche leeven / naa het houden van het Pascha en het Doertwaschen sijnre discipelen met het geene daar meede heeft gegaan; naademaal tot dus lang het bontzeegel van het Pascha hadde stant gehouden; en hier in nu een allernaakste betrouwinge van Christi aanstaande Doot gegeeven wierde; en het diesweegens de bekwaamste tijt was om de diepste indruk aan de Christenen te geeven van dit Gebot des Heeren met alle aandacht en eerbier tot den einde des weerelts toe te onderhouden. In het verhaal nu van deese Instellinge vinden wij. I. Christi Daaden; dat hij naamelijc de Atterlijke Teekenen van Broot en Wijn nam; en de selve tot het gebruik des Aavontmals heiligde door zeevinge en danksegginge / welke woorden bij de Euangelisten worden verwisselt; en het Broot brak; en het selve beneevens den Wijn des Drinkbeekers gaf om te nuttigen aan sijnre Discipelen. Zoo dat Jesus selve eebentwel meede die teekenen genutticht heeft; gelijk hij immer de andere Bontzeegelen heeft gebruikt; en hier door sijnre toegeneegene bereeninge met de sijnre ten halften heeft uitgebruikt; en daar bij seggende dat hij van doe af aan niet meer met sijnre discipelen van

de

de vrucht des wijnstoks soude drinken soo geneech toont dat hij sulks nu noch deede; sonder dat men het teegendeel kan besluiten daar uit dat de Euangelisten sulks soo uitzukkelijk niet hebben verhaalt. Ondertuschen komt het ons seer waar(schijnlijk) booz / dat den Verraader Judas geen meede deel aan dit Aavontmaal heeft gehat; naadten hij de beete ten einde van het Paasch-maal genoomen hebbende terstont uirging Joh. xiiii. 30. en het ons als min voeglijk boozkomt dat den Hettant naa de vopenlijke Ontdekinge van den Verraader en sijn roeleg aan hem soo wel als de andere Discipelen noch sulken grooten waartecken van sijn saaltchmaakende genaade soude hebben toegeboegt; waar teegen van andere in Oude en Laetere tijden te vergeefs wort bijgebzacht de schikkinge van Lucas verhaalt Cap. xxii. 21. 22. om dat het uit Matt. xxvi. 24. en Marc. xiv. 18. blijkelijc is dat die handeling met Judas niet op sijnre nette plaatsse daar verhaalt is / daarom ook sonder tijtbepaalinge wozynde gemeldet. II. Christi Woorden, behelsende. 1. Een Gebot, van te neemen, te eeten, te drinken, en dat te doen tot sijnre gedachtenisse, gelijk 'er Lucas bij doet en Paulus sulks ook verder uytziedet. Daar de Papisten seer sottelijc het woort van doen trekken tot de instellinge van een nieu Priesterdome en van een nieuwe eigentlijke Offerhande onder den Nieuwen Testamente / om dat het selve somtijcs bij de Latijnen jaa ook Grieken en Hebraen door den teesaamenhang tot het Offeren behoort Lev. xv. 15. 1 Koon. xviii. 23. Hof. xi. 7. Luc. ii. 27. &c. Want het is hier blijkelijc uit het bijgeboegde wozyden dat, dat Christus hier niet belast te offeren maar dat geene te doen het welke hij soo eeben gedaen en geset hadde / gelijc ons Paulus ook een geheel andere verklaringe daar van gegeeven heeft. 2. Een Belofte; als hij daar bij doet / dat dit Broot is, door een woortwiffelende spreekwijse in de andere Bontzeegelen soo wel als in de daagelijche omgang seer gebzukt / sijn Lichaam, gegeeven en gebrooken voor haar, en van gelijken dat de drinkbeeker, ten aansen van de Wijn in de selve is / op de boozgeselde wijse / sijn Bloet, het Bloet des Nieuwen Testaments, voor veelen vergooten tot vergeevinge des sonden, of het Nieuwe Testamente in sijnre bloede het welke voor haar vergooten wort, in den teegenwoozdigentijt weegens de seekere en aannaaderende voltrekkinge van sijn lijden. Ook wiffelen wij niet / of men brenge tot de Belofte geboegelijc de meldinge van de Nieuwe Vrucht des wijnstoks, die hij met sijnre discipelen soude drinken in het Kooningrijke sijnre Vaaders; welke wij veel liever verstaan van de Saalghheit en Saaltchmaakende Genaade / als van Christi Lichaamelijche Omgang met sijnre Discipelen hier op aarden naa sijnre opstandinge / waar heenen ons Paulus ook wijs / gewaagende van Christi Komste.

V. Het Selfstandige en Sichtbaare Teeken is hier Tweederlei, Van

erlijke
Teeken des
Broors
wort ge-
handelt.

te weeten Broot en Wijn. In het Broot heeft de Saalichmaaker gansef geen bepalinge gemaakt; of van het Koorn, ten aanfien van des selfs Soorte / soo nochtans dat wij de Carwe hier als meest gebruiklijk en boedende vooz ander koozn stellen / en met een gelooven dat men bij volkoomen gebzeik van Broot te rechje dat soude konnen neemen dat van in de plaats van Broot doozgaans gebzukt wozt; of van des selfs Bereidinge sonder of met Suirdeeffem, naadren Christus dat Broot gebzukt heeft dat hij doe vooz handen hadde en alsoo gemeen was / ons daar vooz toonende dat de Soorte des Broots hier onverschillich was. Vervolgens konnen wij ons hier niet voegen; of aan de eene kant met de Grieken, wanneer sij het gebzukt van Gedeeffemt Broot vooz Nootsaakelijk houden / om de Grieksche naame van Broot als iers Opgeheevens volgens haare meeninge beduidende / om de afschaffinge van de plechtelike wet der Ongeheebelde Brooden / om de nootsaakelijke uitsluitinge der sinnebeelden van lyden en dzoefheit van het Abontmaal / om de gelijkenisse van Sout en Suirdeeffem van de Saalichmaaker elders bis gebracht bij de Christenen tot haare onderrichinge Matt. v. 13. xlii. 33. &c. en allermest om Christ voozbaat welke sij willen dat vooz het Joodsche Pascha en het Feest der Ongeheebelde Brooden sijn Abontmaal insellende sich vervolgens van Geheebelt Broot bedient heeft; of aan de andere kant met de Latijnen en die van de Roomsche Kerke, die eeben seer strijden vooz het Ongedeeffemt Broot, soo met de Daat van Christus / die het Pascha houdende ongetwijfelt volgens de wet het selve gebzukt heeft / als met des selfs gepaste Beduidenisse / soo in den volkoomen Heiligen Christus als in ons die om aan Christus deel te hebben van alle Suirdeeffem der kwaatheit en der boosheit ons moeten onthouden / in de ongesuirde brooden der oprechtigheit en der waarheit feest houdende 2. Cor. v. 7. Welke verschil vooznaamelijk geduirt heeft van de Elfde Eeuwe of Tijt van Michael en Leo de Neegende Bischoppen van Constantinopolen en Roomen; gelijk het niet weinich heeft geholpen tot bevestiginge en vermeerderinge van de Scheuringe tuschen de Oostersche en Westersche Christenen. En het is mischien niet al te licht te seggen / of men in vergelijkinge beeter gebzukt het Ongedeeffemde broot / wegens Christi voozbeelt en de bekwaame beduidenisse daar van / of het Gedeeffemde / wegens des selfs bekwaamer voetsel en aangenaamer nuttiginge. Hoewel wij ook geen Onderscheit vinden in het Broot des Abontmaals ten aanfien van des selfs Ront of Langachtich Maakfel, en minder of meerder Grootheit, soo keuren wij eebenwel volkoomen af de kleine ronde Hostien of Ouwels der Papisten, die de meeste Lutherschen ook behouden; als de welke ten aanfien van haare Stoffe nauiljks de naame van Broot verdienen / tot zeegellinge en oplegginge van andere saaken

daar

daarom ook veel meer als tot spijnging gebzukt; die ten aanfien van haare Kleinheit niet gebzookten konnen worden tot een gemeene uideelinge onder beelen; die ten aanfien van haare Maakfel op een bijgeloobige wijze zijn gehaalt uit de siberre Penningen vooz welke Jesus vercaaden is en uit den Penning der dachlooners in de Euangetische Gelykenisse; en die / aan de Apostelen en Eerste Christenen onbekent zijnde geweest / eerst vooz weinsge eeuwen zijn ingeboert / wegens het veelvoudich versuin van dit Bontzeegel en het klein getal der geener die het gebzuktren / tertwijl de Ongesuirde Koeken der Jooden ten tijde van het Pascha daar van seer beele verscheeten. De verkeertheeden van beele Oude Ketteren, in het gebzuktren of van Meel, of van Kaas en Broot, of van Bloet en andere mensselijke dochten met het Broot gemengt / in de plaats van Broot / achten wij nauiljks noemens weerdich.

VI. Het Tweede Teeken des Avontmaals / dat beneebens het Eerste gemeen en gewoon is / is de Wijn; die wij niet alleen uit de Kerkelijke Ooverleeveringe met den Papisten weeten van de Saalichmaaker gebzukt te zijn / maar besde uit de Gewoonte der Jooden op haar Pascha / en uit de meldinge van de Vrucht des Wijnstoks die Christus hier selve gemaakt heeft Matt. xxvi. 29. Schoon nu in de plaats van Wijn / daar de selve e' eenemaal ontbreekt / en bij die geene die volkoomen Afkeertich souden moogen zijn van de selve / wel schijnt gebzukt te moogen worden eenige andere soorte van Drank / wegens de gemeene Oovereenkomste met Christi Bloet en het Ogemerck van dit Bontzeegel; soo moet men eebenwel voozbeelen den verkeerden handel van verscheiden Oude Ketteren, welke Waater in de plaats van Wijn gebzuktren / met voozwendinge van de kwaatheit des Wjns / van de vermijdinge van onmaactigheit / van de aanprijnging des waaters in den Doop / en van diergelijke dingen meer / en met welke de Papisten ons kwaatvaardichlijk paaren wegens het terstont gemelde geval van Dootsaakelijkheid. Geen Onderscheit erkennen wij ook in de Wijn. 1. Ten aanfien van des selfs Soorte, in wat Lant die gewassen / en van wat Verwe de selve is / naamelijk Rood of Wit; hoewel het waarfelijnelijk is / dat Christus in de Paasch-plechtelikhheit Roodde Wijn gebzukt heeft / vergel. Gen. xlix. 11. Deut. xxxii. 14. Spreuk. xxxi. 11. 31. Jef. xxvii. 2. &c. en in de selve ook een leevendiger beertooninge van Christi Bloet gebonden wozt. 2. Ten aanfien van des selfs Gebruik; of de selve genoomen werde Ongemengt, gelijk geenins van alle Grieken maar van de Armeniers gescliet; dan of sij Gemengt werde met Waater, gelijk de Oude Kerke van lange tijden af gedaan heeft / op dat sij in haare met het Abontmaal geboegde Wefde Maalen haar dies te beeter vooz alle dzonkenschap souden wachten / en gelijk als de Papisten dat vooz Nootsaakelijk houden /

Als
van
Twe
Teek
Wijn

of

of tot het weesen van dit Sacrament selve / of tot des zelfs rechte Bedieninge / en dat of uit Christi gebot of uit voorschryvinge der Kerke. Te vergeefs steunen deese in dat stuk; en op Christi Voor- daat, die men niet tegenstaande de meldinge van de Vrucht des Wijnstoks giffen mach maar niet bewijzen kan dat soo gedaan heeft / die immers hier in als een omstandighet uit de gewoonte van dat land en die tijt bloeyende geen geduirige algemeene naabolvinge van ons gesicht heeft; en op het bloeyen van Bloet en Waater uit de doozsteeken zyde Christi Joh. xix. 34. het welke ons naa de letter de sekerheit van sijn Doot toont / en op een sinnebeeldische wijze veel meer tot de Twee Bontzeegelen van Avontmaal en Doop als tot het Eene Teeken van het Avontmaal alleen gebracht kan worden; en op de Geestelijke Verborgenheeden, of van de Twee Sa- cramen in Christus; of van sijne Lydelijke en Dadelijke Schoorzaam- heit; of van sijne Vereeniginge met sijne Kerke / etc. die sij in de bermen- ginge van Wijn en Waater meenen te binden / het welke maar menschelyke uitbindingen zijn die de saake selve booz af al vast stel- len.

Deese Twee Teekenen moogen niet Vermengt, of ook niet van mal- kanderen Gescheiden worden

VII. Men behoort deese Twee Atterlijke Teekenen niet met mal- kanderen te Vermengen, gelijk eertijds geschiet is in de Ingedoopte Beeten Broots, die aan de Kranken / Kinderen / en ook sommige Andere / wierden gegeeben; teegen Christi Daat aan / en teegen sijn onderscheiden Gebot van te Eeten en te Driinken. Maar men machse ook niet van mal kanderen Scheiden; of dooz in het eene Avontmaal Twee eigenlijke genoemde volle Sacramenten te stellen / naadten die twee saaken in een Gastmaal tot bekwaam voetsel t' ee- nemaal noodich zijn / en de rutmer spreekwijse der Ouden hier ons geen Oer van spreekken kan voorschryben / gelijk eenige Geleerde die daar toe byzengen; of veel minder dooz de gemeene Christenen onder de naame van Leeken alleen het Broot te geeben en de Wijn aan haar te Onthouden, gelijk als de Papisten hebben beginnen te doen in de Dertigende Eeuw / en met een soorte van heilich-rooverije het selve vastgesteld in de Vyftiende Eeuw in haare Kerkvergaaderinge van Constans. Waar teegen wij wel hebben acht te geeben. 1. Op de Eerste Instellinge Christi; in welke hij de selve Discipelen heeft belast te yeten en te drinken, die alle hier aanspreekende / gelijk sij alle daar op gedzonken / en soo boozt gelast zijn te doen / Matt. xxvi. 27. &c. Waar teegen de Papisten ijdelijk byzengen; of dat het woort van Alle niet in den allergeemensten sin kan worden opgevat / het welke wij wel toestaan met opsicht op alle menschen of op alle gedoopte Kinderen maar niet op alle bejaarde bontgenooten die deel hebben aan het broot des Avontmaals; of dat hier geene gemeene geloofs- gen maar alleen Apostelen waaren / naadten die ons hier niet an- ders als geloovige discipelen het Avontmaal niet bedienende maar ont-

ontvangende voozhoomen; of dat de instelluge in dit stuk niet meer als in de omstandighet des Tijts booz ons een Geduirige Wet uit- leebert / naadten men soo een weesentijke saake niet met een onber- schillige omstandighet vergelijken kan. 2. Op de Gewoonte der A- postelen, die hier ontweeder spreekelijc sijt uit 1. Cor. x. 16. 21. *de drinkbeeker der danksegginge die wij dankleggende zeegenen is die niet een gemeenschap des bloets Christi? &c. gij kont den Drinkbeeker des Heeren niet drinken, en den drinkbeeker der duivelen &c.* 1. Cor. xi. 23. 26. 27. 28. want ik hebbe van den Heere ontvangen het gee- ne ik ook u oovergegeeven hebbe &c. soo dikwijls als gij dit broot sult eeten en deesen Drinkbeeker sult drinken &c. soo dan wie onweerdich- lijk dit broot eet of den Drinkbeeker des Heeren drinkt &c. maar de mensche beproeve hem selven, en eete alsoo van het broot, en drinke van den Drinkbeeker &c. Waar teegen de Papisten wederom dwaaslijk voozwenden; dat niet alle de woorden van deesen Biesf tot alle Christenen behooren; dat de Oobergeebinge onderscheiden is van een Gebot; dat het Driinken bij maniere van Gebot woort voozgesteld / en dat eerder als gescheiden dooz een of als geboegt dooz een ende met het eeten; dat alle voozdaat geen gemeene wet uitmaakt / etc. 3. Op de Reeden, die wij hier booz ons binden; in de Nootsaakelijkheid van den Drank benebens de Spijse / soo tot de betaamelijke volheit van een Gastmaal / als tot een recht voetsel des lichaams; en in de Weldaat der Uitsoztinge van Christi Bloet, die niet min tot allen behoort en van allen met danksegginge moet worden berracht als die van de verbzeekinge sines lichaams; en en in de Swakheit des Geloofs, die aan alle Beloobigen gemeen is / en dooz een vol Bontzeegel geholpen moet worden; en in de Gemeenschap der Heiligen, die allermest in dit Bontzeegel geoe- fent en verdoont woort. 4. Ende lijk op het Algemeene Gebruik der Oude Kerke, welke hier soo kennelijc is / dat den Roomschen Bischop Leo de Grootte het wechneemen des Beekers als een Merkteeken der Manichæen heeft voozgesteld / en Gelafius sulks als een Grootte Heilichrooverije heeft veroordeelt; waar teegen de Papi- sten somtijts met de utterste sortighet byzengen / dat het gemeene Gebruik des Wjns eertijds gesprooten is uit de Ruttheit van die Tijt en uit het Klein Getal der Christenen. Sels is het aanmerke- lijk / dat in opvolginge van het Oude Gebruik noch hebben Alle de Christenen kusten de Papisten het Gemeene Gebruik des Bee- kers behouden; en dat hier teegen het Ontneemen des Beekers aan de gemeene Christenen soo veel strijt getweest is in de Room- sche Kerke booz en naa de Kerk-Vergaaderinge van Constans.

VIII. Tot verschooninge van deese haare heilichrooverije werpen de Papisten ons eebentwel teegen. 1. De plaatsen / in welke sij wil- len dat een Voorbeelt van het gebruijk des Broots Alleen ons soude

Het v
laar ste
gen d

genwerpin-
gen der Pa-
pisten wort
verdee-
licht.

boozhoomen / als sij dat binden in de Boom des Leevens / in het
Paasch-Lam / in het Manna / in de Toonbroden / in de Offer-
handen / etc. en daar by die in welke het Eeten van Christ' vleesch
meermaalen gemelt wozt als het Driinken van sijn bloet / vergel Joh.
vi. 50. 51. &c. ook die in welke Christus het Broot maar niet
de Drank ten dienste des volks gezeegent heeft / vergel. Joh. vi.
11. &c. Maar wij erkennen geen Eigenlyke Doozbeelden van het
Alterlyke Nabontmaal of des selfs Teekenen / maar wel van Chri-
stus selve met sijn Geestelyke Genaade / behalven dat bij alle die
bijgebrachte saaken het ook aan geen Drank ontbrooken heeft / en
dat men anders ook den Wijn geheel van het Nabontmaal soude
moeten weeren; boozt wozt Joh. vi. niet van het Nabontmaal maar
van het Beloobe gesprooken / en het Drinken beneevens het eeten dooz
geloode als nootzaakelyk tot saaltghheit aangedrongen / of schoon het
reten bij verhozinge wel eens meer herhaalt wozt / vergel. vers. 35.
53. 55. 56. &c. eindelyk raakt de Wonderwerkende Zeegeninge van
het Broot niet met allen aan dit Sacrament des Nabontmaals /
en is die alleen geschiet om dat die alleen noodich was en genoeg-
zaam Waater tot drank booz handen. 2. De Voordaat van Chri-
stus en de Apostelen, die sij daar uit meenen te blyken / dat wij
van de breekinge des Broots verscheiden maalen alleen leesen Luc.
xxiv. 30. Hand. 11. 42. 46. xx. 7. xxvii. 35. Maar in sommige
van die plaatsen wozt niet van het Nabontmaal maar van een ge-
meene Spijfinge gehandelt / als sekerlyk in die eerste en laatste
plaats geschiet; en in de ooverige wozt het Aitdeelen en Driinken
des Wjns onder de Bzeekinge des Broots meede begzeepen / vol-
gens het daagelyksh gebruik soo wel als de gewoonte der Schrif-
ture Gen. xviii. 5. xxxi. 54. Spreuk. xxx. 8. Jes. lviii. 7. is het
niet dat gij den hungerigen uw brout mededeelt &c. 3. Weele Ree-
denen, als met naamen. a. Dat Christi Bloet dooz een Vergesellinge
beneevens sijn Lichaam meede in het Broot gebonden wozt / als
sij meenen te blyken / uit 1 Joh. iv. 2. 3. dat Jesus Christus in het
Vleesch gekoomen is &c. uit de vzych des Leevens aan het eeten
van Christ' Vleesch alleen toegeschreeven Joh. vi. 50. 51. uit Chri-
sti teegenwoozdige Leeven naa dat hij eens de Broot gesmaakt heeft /
en uit het sichtbaar bloejen van Bloet uit het Broot dat bij won-
derwerk wel gebeurt is / etc. Maar soo wozt de Meesens Weran-
deringe in het Nabontmaal verkeerdelijk vast gestelt; en deese Ver-
gesellinge raakt de Gemeene Christenen niet meer als de Prie-
steren / aan welke sij nochtans de Driinkbeeker beneevens het Broot
roestaan; en de Ooverbloediger Genaade Godts staat het ons niet
roe ook ten aansien van de Alterlyke Teekenen te verminderen; en
in het Nabontmaal komt ons Christ' Lichaam niet als Geheel
maar als Gebrooken / en sijn Bloet niet als in de Wadereen bloesende
maar

maar als Afgestozt booz; gelijk boozt de Bewysen van die Ver-
gesellinge ten deele beuselachtich zyn / ten deele hier weenich te sa-
se koomen. 3. Dat het Weelen en de Nuttigheit van dit Sacra-
ment in het Broot alleen genoegzaamelyk gebonden wozt. Maar
dat is onwaar / als men op Christ' Instellinge en op de selve Crap
van Nuttigheit siet; en raakt weder de Gemeene Christenen niet
meer als de genoemde Prieesters / die dan ook den Wijn al soo wel
souden konnen missen. 7. Dat'er eerrjts Naziræen waaten dooz Ge-
loste / en heeden noch beele menschen dooz de nature Afkeerich van
de Wijn. Maar het Oude Naziræerschap heeft onder het Nieu-
we Testament geen plaats meer; en sulke geheel Afkeertige men-
schen vint men seer weenich / die ook onder de Prieesteren souden
konnen zyn / en die men eerder in deese haare swakhheit dooz eenige an-
dere soozte van Drank behoode te hulpe te koomen / als het Sa-
crament van sijn eene teeken te berooven / en de geheele veelheit der
Christenen hier soo grootelyk te benaadeelen. 8. Dat'er in eenige
Landen weenich of Geen Wijn te bekoomen is. Maar tot het ge-
bruik des Nabontmaals is geen soo groote ooverbloet van Wijn
noodich of men kan die noch wel bekoomen; en soo niet / meenen
wij dat een ander bekwaame drank volgens Christ' oogemerck dat
gebrak beeter verbult / als dat men den menschen alle drank in het
Nabontmaal soude ontrekken. 9. Dat'er Geen soo Grooten Beeker
te binden is / uit welke alle de meenichte der Christenen soude kon-
nen driinken. Maar die heeft men ook niet noodich / naadien men
of in de selve Beeker meermaalen schenken / of meer als eene Bee-
ker gebruiken kan. 10. Dat het Gevaarlyk is booz Christ' Bloet om
in de Grooten Baarden te blyben hangen / of anders bij ooverschot
verlooren te gaan. Maar soo dzoomt men al weder van een Weesens-
veranderinge; en het selve soude men van het Broot konnen seggen; en
omtrent de Heilige Teekenen past het ons alle boozsichtigheit en eer-
biedigheit te gebruiken / sonder dat onberhoedelyke boozvallen hier in
grooten bedenkinge konnen koomen / booz welke de Prieesteren ook
niet altoos konnen sozgen. 11. Dat de Wijn door de Onreinheit van
veele Monden soude worden besmet. Maar sulke een grooten On-
reinheit des Monts is soo gemeen niet; en gelijk die middelmaa-
tich zynde ons van het Nabontmaal niet meer als van de Geme-
ne Tesaamenleevinge kan afschlyken / soo soude men / als die al
te groot was / aan soodaanige Christenen of een besondere Beeker of
de laatste Dronk uit de gemeene Beeker konnen toevoegen. 12. Dat
het Onbetaamelyk is het Gemeene Volk met de Prieesteren Gelijk te
maaken. Maar / niet teegenstaande de besondere Weerdigheit der Be-
dieninge / zyn de Leeraaren en andere Christenen in de gemeene
Verbont-genaade malkanderen gelijk / en wozt sulks in het Na-
bontmaal te rechte ook vertoont en verzeegelt aan allen. 13. Dat de

Kerke veele Eeuwen lang dit Gebruik heeft gehad. Maar dit is niet meer als omtrent Vier Honderd Jaaren out; en het is betaamelijk/ dat men in sulke stich van saaken meer naa Christl Instellinge en het Eerste Gebruik als naa kwaalijk ingevoerde Gewoonten sich schikke. 2. Dat eindelijk noch deese Gewoonte van de Ketteren wordt teengaan / die men hier niet behoort toe te geuen. Maar die al waarlijk Ketteren zijn behoort men in betaamelijke saaken eer gehoor te geuen als teegen te gaan / omse soo in het stich van de waarheit des geloofs dies te beeter te winnen. Bij deesen komt in het gemeen dat her te verwonderen is / dat noch Christus noch de Apostelen noch de Leeraars der Oude en Eerste Christenheit op alle deese reedenen / indien sij eenige kracht hebben / eenichsins hebben gedacht om daar naa de bedieninge van dit Sacrament te richten. 4. De Gewoonte der Oude Kerke, die sij noch meenen dat haar eenichsins begunsticht; wanneer sij in de Manichæen de Wechneeminge des Beekers niet heeft veroordeelt; en men aangeteekent sint het Bedzoch eener Ketterische Macedoniaansche Vrouwe omtrent het Broot dooz een wonderwerk van Godt gestraft; en men daar bij bedenkt de gewoonten van her Bewaaren des Sacraments, en de Deelgenootschap des selfs in Besondere Huisen; bij de Kinderen, Kranken, Leeken, Vreemdelingen, en der te Vooren Geheilichde Teekenen &c. Maar het vgen der Manichæen heeft Leo duidelij veroordeelt / gelijk andere woedersprekers der Ketteren op een ingewikkeldde wijze hadden gedaan; en het Bedzoch omtrent het Broot gepleegt neemt het Gebruik des Wijn of ook Bedzoch daar omtrent niet wech; en die laarf bijhebrachte Gewoonten zijn niet alle eeben out in de Kerke / en doen ook niers tot het verooben der Gemeene Christenen van de Beeker / als de Outhet-Kondige al lange dooz een rechte verklaringe daar van hebben aangeweesen. Self mach men seggen / dat de Papiſten selve genoegsaam eene bewustheit toonen van haaren onbetaamelijken handel in deesen / wanneer sij aan het volk naa het gebruik van den Geheilichden Outwel Ongeheilichde Wijn laaren gebruiken tot affpoelinge / dus in utterlyken schyn de menschen waarlijk be-
vzlegende.

Vijfder-
hande
Plechtelijc
heeden om
rent de
heide Tee-
kenen van
Broot en
Wijn wor-
den aange-
weelen.

IX. Op de Selfstandige Sichbaare Teekenen volgen de Plechte-
lijkheeden daar omtrent; die eenige Gemeen zijn aan het Broot
en de Wijn / andere Besonder aan een van die beide; gelijk ook een-
nige behoovende tot de Dienaaren, andere tot de verdere Deelgenoo-
ten des Avontmaals. Dus binden wij hier van. 1. Het Neemen
van het Broot en de Drinkbeeker van de Tafel in de handen des
Dienaars. Het welke eebenwel ten aansien van alle de besondere
Beeten broots niet volkoomen nootfaakelijc is. 2. Het Heiligen van
die beide / het welke geschiet dooz dankseggende zegeninge daar van
en daar meede gepaarde duidelijke en verstaanbaare verklaringe
van

van den selver betekenisse; maar geensins dooz die vijf woorden al-
leen / want dat is mijn lichaam, en die noch binnen-mont in het
Latijn uitgesproken. Want die woorden heeft Christus naa de
Zegeninge des Broots eerst voortgebracht; en die kan een Dienaar
in de eerste persoon niet gebruiken / als onse Heere gedaan heeft /
gelijk hij ook alleen niet genoegh zijn. En belangende de Onhoorbaa-
re Stem met welke die woorden gesproken worden / die komt met
Christ Brood dat gansch niet over-een / noch ook met het Gebruik
der Oude Kerke die op het hoozen van die Amen riep / noch met
het verzegelende Oogmerk van de selve; waarteegen ydelijk wort
voorgewendet / het voorbeelt van den Hoogen Priester die achter
het Doozhangfel op den Persoendach van het volk niet wierde ge-
hoort / en het Stillswijgen Christ aan het Kruice buiten de See-
ven Laarste Woorden / en de Verachtinge in welke die woorden an-
ders lichtelijc souden koomen / en eindelijk het verdichtsel van de
Herders op het velt / die dooz het uitspreken van deese woorden
Broot in Blesich veranderden en tot een straffe van deese haare
misdaat dooz het vuir uit den heemel wierden versonden / het wel-
ke soo sonder aantoging van tijt en andere omstandigheden onder
de menschen wort gestrooft / en te gelijk weinich over-een-komt
met de Paapliche instellinge dat tot de werksaamheit deeser woos-
den de Priestertijke Oudeninge vooz af verlicht wort. 3. Het Geuen
van die beide aan de reegenwoordige Bontgenooten; volgens Chri-
stl brood dat / en de stantbaartige gewoonte der Eerste Christenen / en
het oogmerk deeser Sacraments / gansch nootdich / schoon de Pa-
pisten dat wechneemen met haer Private of Besondere Miffen in
welke de Priester alleen ten aansien van het volk de teekenen nutticht /
en booven welke sij noch vijf andere Soorten van soo genoemde Beson-
dere Miffen optalen. Gelijk nu die geheel aanloopen teegen de
Kerkezegels / Openbaare Opstellen en Vermaamingen der Ou-
den / en in de Latijnsche Kerke allengskens ingehooopen zijn uit
het Daagelijcs gebruik deeser Sacraments bij den Ouden met 'er
tijt dooz de verminderinge van den ijver seer vervallen / en uit het
gevolgelijk broomen van een Offer vooz allerlefe nootfaakelijcheeden
van leebende en doode in het selve; soo brengen de Papiſten dooz de
selve te vergeefs bij / het Geestelijc Deelgenootschap der Chriſte-
nen dooz den Geloobe / welke alleen hier niet voldoet aan Christl
Instellinge / en de Gemeene Nuttigheit van den Priester als het
volk verdoovende beoogt / naadien deese gesocht moet worden op die
wijse als de Heere heeft voorgescreven / en met 'er daat wort
wechgenoomen dooz de besondere beooginge en toepassing / en den
Dienaar alleen in het ontfangen der Bont-Teekenen niet meer als
in de Preedikinge of in den Doop vooz allen gelden kan. Onder-
tuschen geschiet dat Geuen van den Dienaar / of Onmiddelijc of